

## Ljusdals kommun 2022-2026

# Serviceplan

Antagen av kommunfullmäktige 25 april 2022.

*Det här dokumentet ska fungera som en vägledning för att trygga varuförsörjningen och service i kommunens gles- och landsbygd.*

*Ansvarig för att dokumentet är aktuellt och att aktuell version publiceras på intranätet och i förekommande fall på kommunens webbplats är chefen för enheten för strategisk och hållbar utveckling*

*Översyn görs årligen.*

<b>Serviceplan</b>	<b>1</b>
1. <i>Inledning och bakgrund</i>	3
2. <i>Syfte</i>	4
3. <i>Nuläge</i>	4
4. <i>Ersättning för hemsändning</i>	6
5. <i>Servicepunkter</i>	8
6. <i>Utveckling och framtid</i>	9
7. <i>Giltighet och uppdatering</i>	9
8. <i>Bilaga</i>	9

## 1. Inledning och bakgrund

I en kommun som Ljusdal är det viktigt att skapa goda förutsättningar att bo, leva och verka på landsbygden. Även om det alltid är en lägre servicegrad på utanför tätorterna så ska människor på landsbygden ha en god möjlighet att leva ett fullgott liv, behålla eller utveckla den service som finns i närheten. Den här serviceplanen beskriver nuläge med tillgång till olika typer av service i Ljusdals kommundelar.

Tillgång till livsmedel, bredband, drivmedel och hälso- och sjukvård är viktigt för att vardagslivet ska fungera för människor. Lanthandeln är viktig för livsmedelsförsörjningen i en bygd samtidigt som den fyller en mycket bredare funktion, som knutpunkt för annan kommersiell service och som mötesplats för social gemenskap. Om en ort förlorar sin butik förlorar den en naturlig träffpunkt för spontana möten mellan människor. Det kan också i sin tur få konsekvenser för den offentliga servicen, till exempel förskola, skola och äldreomsorg, och för andra företag i bygden. Alla delar är beroende av varandra och om en del förändras eller försvinner får det ofta även andra konsekvenser. Samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service är viktigt och detta förutsätter ett aktivt deltagande från alla parter, inte minst kommunen. Tillgänglighet till service är en viktig faktor för att främja attraktiviteten och för att bidra till utveckling och tillväxt i hela kommunen. Människor behöver service för att kunna bo och trivas på en plats, och företag är beroende av viss service för att kunna bedriva verksamhet.

Antalet butiker med fullsortiment i Ljusdals kommun har sedan år 2000 minskat från 28 till 9. Nedläggningen av butiker och ett minskat utbud av service på landsbygden beror bland annat på rationaliseringar och strukturomvandlingar, det har gjort att det mesta av den kommersiella servicen som bland annat post, bank, apotek mm försvunnit. Nya miljökrav, ökade transportkostnader och näthandel är andra faktorer som spelar in. Det är viktigt att bidra till att behålla och förbättra servicen på landsbygden i flera aspekter. Lanthandlarna är av stor vikt för att bibehålla servicen då de inte bara ett inköpsställe, det är också en viktig träffpunkt och ett nav på orten, en nödvändighet för en fortsatt landsbygdsutveckling i Ljusdals kommun. Dagligvarubutiker på landsbygden kan söka ekonomiskt stöd för sin verksamhet i form av investeringsstöd från Länsstyrelsen och Region Gävleborg samt hemsändningsersättning från kommunen..

### 1.2 Koppling till andra styrdokument

Det regionala serviceprogrammet ligger till grund för framtagandet av Ljusdals kommuns serviceplan. Serviceplanen ersätter tidigare varuförsörjningsplan som reviderades av kommunfullmäktige 2012. I serviceplanen sammanställs rutiner och beskrivning av hemsändningsbidrag och servicepunkter för kommersiell service på landsbygden i Ljusdals kommun.

## 2. Syfte

Syftet med serviceplanen är att säkerställa en god tillgång till kommersiell service på landsbygden. Kommunen ska skapa förutsättningar för butikerna att utöka och bibehålla sin service. Serviceplanen är även ett underlag som ligger till grund för kommunens planering och beslut om stödinsatser för att bibehålla viss kommersiell service på landsbygden, för att skapa förutsättningar att bo, leva och verka i hela Ljusdals kommun.

## 3. Nuläge

Ljusdals kommun har en folkmängd år 2020 på 18 867 personer, varav 38 % bor i kommunens centralort, 24 % bor i övriga tätorter och 38 % bor på landsbygden. Utvecklingen de senaste tio åren visar små variationer med ett högsta värde på 19 067 (2016). Källa: Statistiska Centralbyrån.

### 3.1 Befolkning 2020

Ljusdals Kommun – antal invånare	År 2020
<b>Kommunen</b>	<b>18867</b>
Tätort	62 %
Landsbygd	38 %

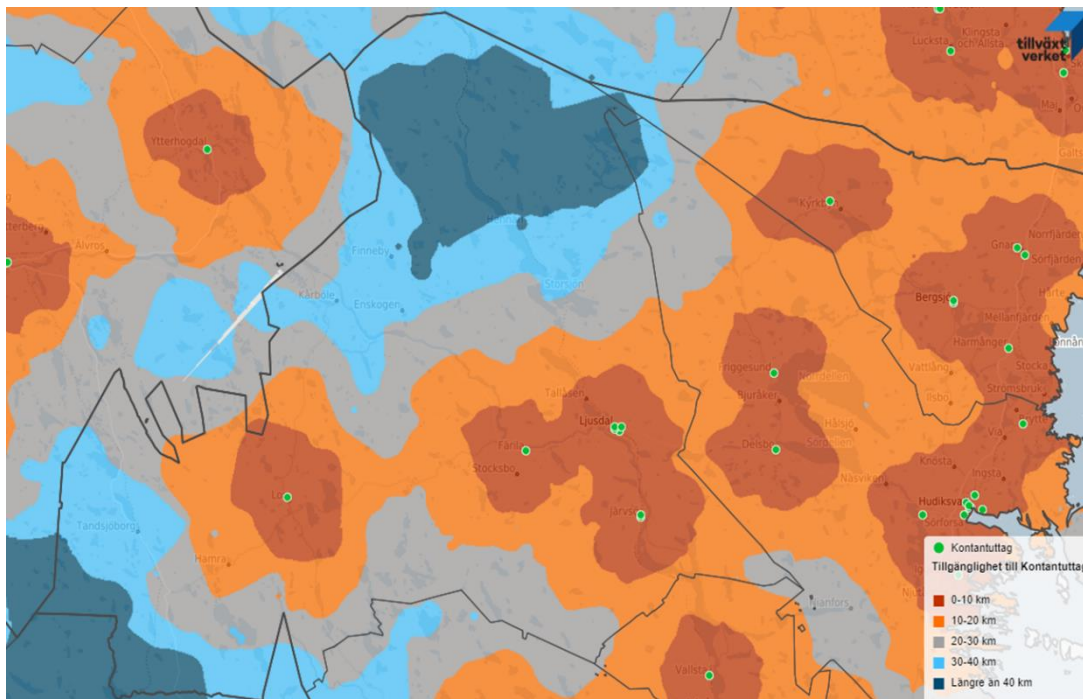
### 3.2 Avstånd till service

Kommunens storlek och befolkningens spridning innebär att många invånare har långa avstånd till olika slags service. Tillväxtverkets verktyg Pupos Serviceanalys gör det möjligt att analysera hur många invånare som bor i områden med olika lång väg till olika slags samhällsservice. Verktuget gör det tydligt att i synnerhet Ljusdals kommuns norra och västra delar befinner sig i ett utsatt läge när det gäller tillgången till grundläggande service.

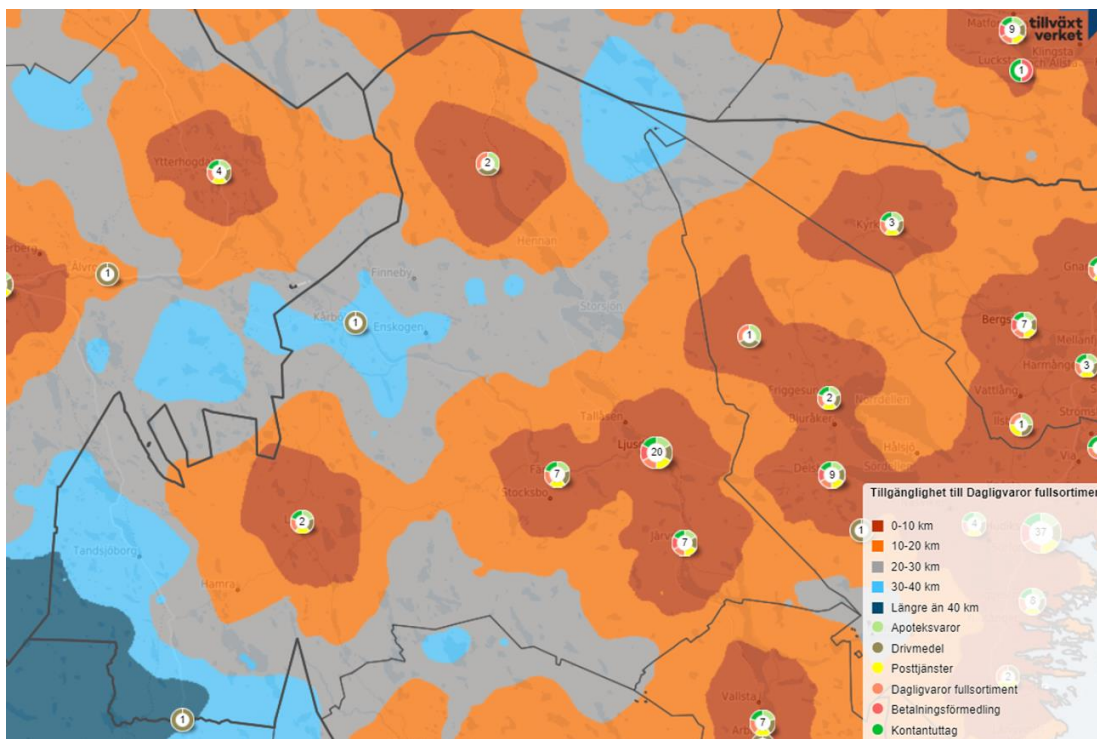
I hela Sverige har exempelvis 1587 personer över 70 år mer än 40 kilometer till en möjlighet till kontantuttag. Hela 107 av dessa finns i Gävleborg, samtliga i Ljusdals kommun, främst i Ramsjöområdet. 1502 personer i Sverige över 70 år har mer än 30 kilometer till en dagligvarubutik. 70 av dessa finns i Gävleborg, varav 64 i Ljusdals kommun (främst i Kårböle och Tandsjöborg). (Källa: Pupos Serviceanalys, november 2021)

I de följande bilderna visas avståndet till kontantuttag och dagligvarubutik i kartor där mörkblå färg indikerar ett avstånd på mer än 40 kilometer till servicepunkten. Ljusblå färg motsvarar över 30 kilometer, grå färg över 20 kilometer och orange färg över 10 kilometer.

**Tillgänglighet till kontantuttag**



**Tillgänglighet till dagligvaror (fullsortiment)**



## 4. Ersättning för hemsändning

Ersättning för hemsändning syftar till att säkerställa tillgången till livsmedel hos invånarna på landsbygden. För att ett hushåll ska få varuhemsändning med kommunalt bidrag måste det finnas dokumenterad svårighet att göra inköp på egen hand. Kunden ansöker om hemsändning hos kommunens handläggare på omsorgsförvaltningen. Hemsändning omfattar livsmedel och andra dagligvaror, samt övriga varor i butikens sortiment om det inte förorsakar extra kostnader.

### 4.1 Kundens ansvar

- Kunden ska vara folkbokförd i kommunen, adressen dit varorna ska levereras ska vara i Ljusdals kommun.
- Kunden skall sakna egen förmåga att själv sköta inköp och hemtransport, enligt bedömning av kommunens handläggare

### 4.2 Kommunens ansvar

- Teckna avtal med butiksägarna
- Ta emot ansökningar och fatta beslut om kunder med rätt till hemsändningsstöd
- Hålla ett aktuellt register över beviljade kunder. Beslutet skall innehålla samtycke från kunden att vara registrerad i kundregistret
- Hantera utbetalning till butiken efter inskickad redovisning via e-tjänst kvartals- eller halvårsvis.
- Ansöka och redovisa kostnaderna helårsvis till regionen för regionalt bidrag.
- Ta kontakt med butikerna för stickprov och uppföljning vid behov.

### 4.3 Butiksägarens ansvar

- Hänvisa nya kunder med behov till kommunen för beslut om hemsändningsstöd.
- Leverera dagligvaror till beviljade kunder enligt avtal.
- Redovisa och ansöka om bidrag från kommunen via e-tjänst kvartals- eller halvårsvis.
- Följa avtalet med kommunen.

### 4.4 Ersättning till butik som utför hemsändning

En handlare på landsbygden, med mer än 30 kilometer till närmaste annan fullsortimentsbutik, kan via avtal kan få ersättning från Ljusdals kommun med 200 kronor per kund och order. För denna summa finansieras 50 % av Region Gävleborg och 50 % av kommunen.

Kommunstyrelsen i Ljusdals kommun beslutade 2015 att därutöver ersätta butikerna med 7,00 kr/km vid utkörning. Regionen medfinansierar inte kilometerstödet.

Avtal för hemsändningsersättning gäller tillsvidare, med en uppsägningstid om tre månader (reservation för ändrade förutsättningar). Utkörning av varor till behövande utanför avtalade butikers upptagningsområde sker genom hemtjänsten eller via avtal med Samhall. Kommunen lämnar ingen ersättning till handlaren för tjänsten att plocka varor. Butiksägaren rekommenderas att debitera kunden en serviceavgift för varuplock. Butiken avgör vilka dagar som hemsändningen eller inköpsturen sker till kunden.

#### **4.5 Butiker som utför hemsändning**

I dagsläget har kommunen hemsändningsavtal med följande butiker, som ansvarar för hemsändning inom sina respektive upptagningsområden. Utkörning av varor till behövande utanför dessa butikers upptagningsområde sker genom hemtjänsten eller via avtal med Samhall.

##### **4.5.1 Tempo Ramsjö**

Tempo Ramsjö är en dagligvarubutik med fullsortiment även försäljning av apoteksvaror och fiskekort. Butiken ligger intill väg 83 och är närmaste servicepunkt för Ramsjö och Hennan med omgivande landsbygd. Avstånd till Ljusdal via vägnätet: 57 km.

X-trafik länstrafik – Buss 54: Ljusdal – Hennan - Ramsjö, mån-fre 3 turer/dag, söndagar 1 tur/dag.

##### **4.5.2 Butik i Los**

I Los finns en dagligvarubutik med fullsortiment. Den är närmaste butik även för invånare i Kårböle, Hamra och Tandsjöborg med omkringliggande landsbygd. I Los finns även Lotta-Boden, en mindre butik som också utgör servicepunkt enligt avtal med kommunen

I Los finns F-9-skola, barnomsorg och äldreomsorg.

Avstånd till närmaste tätort, Färila, via vägnätet är 42 km. Avståndet till kommunens centralort Ljusdal är 63 kilometer. X-trafik länstrafik – Buss 82: Ljusdal – Färila - Los, mån-fre 3 turer/dag, söndagar 1 tur/dag.

##### **4.5.3 Ängebo Livs**

Ängebo Livs är en dagligvarubutik med fullsortiment. Den är geografiskt belägen i Hudiksvalls kommun och är servicepunkt enligt avtal med Hudiksvall. Butiken är närmaste livsmedelsbutik för ett mindre antal boende i Ljusdals kommun, främst i byarna Skån och Valsjön. Därför finns ett hemkörningsavtal även med Ljusdals kommun som innebär att butiken på kommunens uppdrag levererar dagligvaror hem till boende i Ljusdals kommun

## 5. Servicepunkter

### 5.1 Beskrivning av servicepunkt

En Servicepunkt är en plats att träffas på, där medborgare får service och information. Syftet är att skapa en mer levande landsbygd och bidra till en utökad service på landsbygden. Se info på <https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/regional-kapacitet/utvecklingsguide/metod/servicepunkter.html>

Möjligheten att utträta enklare ärenden utan att behöva åka in till centralorten, sparar både tid och pengar för invånarna samtidigt som miljöpåverkan minskar.



Symbolen för servicepunkt, enligt det utseende som godkänts av Trafikverket och framtagits och getts användningsrätt av Örnsköldsviks kommun. Cirkelns symbol kan användas på kartan för att markera servicepunkter. Kommunen tillhandahåller fasadskylt till de platser som är godkända servicepunkter.

### 5.2 Servicefunktioner - åtaganden

En servicepunkt skall innehålla minst fyra av följande servicefunktioner:

- 1) Mötesplats/Caféhörna - *Att ge möjlighet till att ha en plats där man kan sätta sig ner, ta en kopp kaffe och träffa andra människor.*
- 2) Dator med internetuppkoppling och vid behov enklare användarstöd
- 3) Möjlighet till kopiering/scanning/utskrifter
- 4) Turistinformation och broschyrer, material och broschyrställ.
- 5) Enklare kommunal information, blanketter m m
- 6) Trådlöst wifi
- 7) Arrangemang - *Att det ordnas minst tre arrangemang i anslutning till servicepunkten. Det kan vara arrangemang som t ex Lucia, påskfirande, eget lokalt arrangemang etc.*
- 8) Erbjudna hemkörning av livsmedel.
- 9) Tillsyn av återvinningsstation och anslagstavla.
- 10) Hjärtstartare
- 11) Annan funktion som överenskommes i samband med årlig uppdatering av avtalen

### 5.3 Ersättning till servicepunkter

Ersättning till servicepunkten från Ljusdals kommun är 7 000 kr/år och servicefunktion enligt exemplen ovan. Servicepunkten skall erbjuda minst fyra funktioner och kan få ersättning för maximalt sju funktioner. Maximal ersättning är därmed 49 000 kr årligen. Avtalen följs upp och förnyas årligen. Bryter någon av parterna mot avtalet kan det sägas upp med en månads uppsägningstid.



#### **5.4 Servicepunkter i Ljusdals kommun**

Aktuella servicepunkter 2022 är Lottaboden i Los och Tempo i Ramsjö.

Uppdraget att vara Servicepunkt gäller för butikerna perioden 2022-01-01 – 2024-12-31, med möjlighet till förlängning årsvis. Kommunen ställer sig positiv till att teckna avtal med fler servicepunkter vid behov.

### **6. Utveckling och framtid**

Nya köpbeteenden, pendlingsmönster, demografisk utveckling och inte minst digitaliseringen och pandemin är faktorer som påverkar förutsättningarna för både kommersiell och offentlig service. Försämrade köptrohet är det största hotet mot landsbygdsbutikerna idag, därför behöver vi jobba med att se över olika bygders förutsättningar för att på ett kreativt sätt tillvarata idéer som kommer från olika aktörer. Detta med syfte att underlätta och skapa förutsättningar som får fler att bo, verka och leva samt att driva företag i alla delar av kommunen, vilket stärker kommunens förutsättningar att möta framtiden med invånare som lever ett gott liv.

En viktig faktor är det lokala engagemanget bland invånarna.

Pandemin kan komma sätta avtryck i den framtid vi möter med fler som vill flytta sig själva, arbetet och kanske företaget till kommuner som vår, inte minst utifrån vetskapen om att digitaliseringen medger för allt fler att kunna arbeta hemifrån, helt eller delvis. Tillgång till service som behövs nära och ofta, såsom trygga bostäder för äldre, skolor, annan infrastruktur och goda kommunikationer är grundläggande för att öka tryggheten oavsett var i kommunen man bor, vilket stärker kommunens förutsättningar att utvecklas vidare.

### **7. Giltighet och uppdatering**

Denna serviceplan ska gälla 2022-2030 och är en revidering av den varuförsörjningsplan som antogs av kommunfullmäktige 2012. Serviceplanen är öppen för revideringar utifrån vad som sker på landsbygden under perioden.. En aktuell serviceplan är en förutsättning för att Länsstyrelsen, Region Gävleborg och Tillväxtverket ska bevilja ekonomiskt stöd till serviceföretag på landsbygden. Serviceplanen är också ett verktyg för olika aktörer som vill utveckla landsbygden och ska ses som ett komplement till kommunens översiktsplanearbete. Serviceplanen aktualiseras i samband med mål och budgetprocessen och vid ändrade förutsättningar. Fakta och statistik revideras årligen.

### **8. Bilaga**

Kompletterande information och statistikunderlag från Tillväxtverkets analysverktyg Pupos.